

Koldingbogen

- ÅRSTAL:** 1995
- FORFATTER:** Ruth Sartori, Grethe Knudsen, Aase Andersen, Inger Olesen
- TITEL:** Henry Larsen, kaldet Lillebror.
- KORT RESUME:** Snedker og bedemand Henry Larsen, frihedskæmper i Kolding. Beretningen skrevet af hans børn.

Henry Larsen, kaldet Lillebror

af Ruth Sartori m.fl.

Den 6. juni 1995 var Lillebrors fire døtre Grethe Knudsen, Aase Andersen, Inger Olesen og Ruth Sartori samlet på Kolding Stadsarkiv. Her fortalte de om deres far, snedkermester Henry Sigfred Walther Larsen, Piledamsvej 3, der under besættelsen var bedre kendt under dæknævnet »Lillebror«.

Henry Larsen var født den 14. juni 1903 i Randers og døde den 16. marts 1986. Han flyttede til Kolding i en alder af 3 år og boede derefter resten af sit liv på Piledamsvej. Faderen var skrædder, sortsvend, førstesvenden, der kunne sy det sorte tøj, selskabstøjet, men han døde allerede i 1919. Henry Larsens mor arbejdede i 23 år på Kolding Strømpefabrik. Henry var nr. 4 af syv børn, og han fortalte, at det var kun de børn, der kom først op, der fik træsko på.

Henry Larsen gik på Drengeskolen, og kom derefter i snedkerlære hos Christian Dybkjær, hvor han også blev oplært som bedemand. Han var kun 15 år, da han første gang skulle hente en afdød i lighuset. Det var en rystende oplevelse, fortalte han døtrene

Hans første opgave som selvstændig snedker var at lave inventaret til Immanuelskirken. Det var det første arbejde, han gav tilbud på og fik. Han blev selvstændig, da han havde et dårligt ben, som han blev opereret for. Han kunne ikke få fuld svendeløn, og besluttede så at starte for sig selv. Han leverede også inventar til Kolding Sygehus, reoler til Kolding Bibliotek og inventar

til Munkekroen. Senere gik han over til bygningssnedkeri.

Fra 1937 havde han bedemandsforretning i naboejendommen Piledamsvej 5. Kisterne fik han fra en fabrik i Børkop, og han ordnede papirerne for de pårørende og arrangerede begravelsen. For ham var den sociale side af bedemandsforretningen det vigtigste. Han virkede næsten som socialrådgiver og fulgte det også op efter begravelsen.

Henry Larsen havde en kristen livsholdning,

Henry Larsen som bedemand

der gav ham mod og styrke, og for ham var det det enkelte menneske, der stod i centrum. Han var aktiv i KFUM og kom derfor meget hos gartner Johannes Nielsen på Immanuelsvej, hvor han mødte sin kone, Vera Hansen, der tjente i huset der. KFUM holdt møder i hjemmene, bl.a. i Johannes Niensens hjem. Henry og Vera Larsen blev viet i 1926 i det kapel på Immanuelsvej, der lå på det sted, hvor kirken senere blev bygget. Han var også undertiden ringer i Immanuelskirken som afløser for gartner Nielsen.

Henry Larsens døtre mindes ikke, at han var involveret i illegalt arbejde før han blev arresteret af tyskerne den 17. januar 1944. Måske har han været det, for han var i besiddelse af en pistol. De første tre døgn efter tilfangetagelsen sad han på Staldgården, derefter på Domhuset. Han var blevet taget under en razzia for at besidde illegale blade. Han fortalte, at det var Snogen, der havde angivet ham for en pakke cigaretter.

Efter opholdet i arresten engagerede han sig i arbejdet med at hjælpe fangerne på Domhuset da han havde fået kontakt til den tyske fangevogter, Fritz Rühle. Det skete på den måde, at Fritz Rühle på et tidspunkt tilsyneladende umotiveret gav ham tilladelse til at gå på toilettet uden for de vanlige, faste tider. Det var for at fortælle ham, at der samme aften ville blive hentet en fra Henry Larsens celle, der ville blive lukket ind til nogle andre, men at han der skulle holde mund. Ganske rigtigt blev der hentet en, som kom under behandling i en stikkercelle og forfærdeligt mishandlet.

Henry Larsen fandt da ud af, at han kunne stole på Fritz Rühle, og efter hans løsladelse fik han igen kontakt med ham, og det var bl.a. via Fritz Rühle, at det lykkedes for ham at bringe madpak-

ker til de indsatte i Domhuset og besked til og fra de indsatte pårørende. Han arrangerede også møder mellem dem. Henry Larsen fik efterhånden kontakt med seks af de tyske fangevogtere på Domhuset. Bortset fra Fritz Rühle, der vidste alt, vidste de andre fem ikke om de andres forbindelser med Lillebror. På Staldgården arbejdede Lillebror sammen med Frahm, der censurerede post og pakker til de danske fanger.

Derefter begyndte fru Larsen at smøre masser af madpakker til de indsatte på Domhuset. Pigerne blev sendt rundt til alle slagterne i byen for at hente pålæg til madpakkerne og hos bageren bakker til flødekager, men flødekagerne fik de aldrig! Mange andre smurte også madpakker - Suurballes, Mosbæks, Schmidt-Damkjærs. Ratio-

Anna og Fritz Rühle

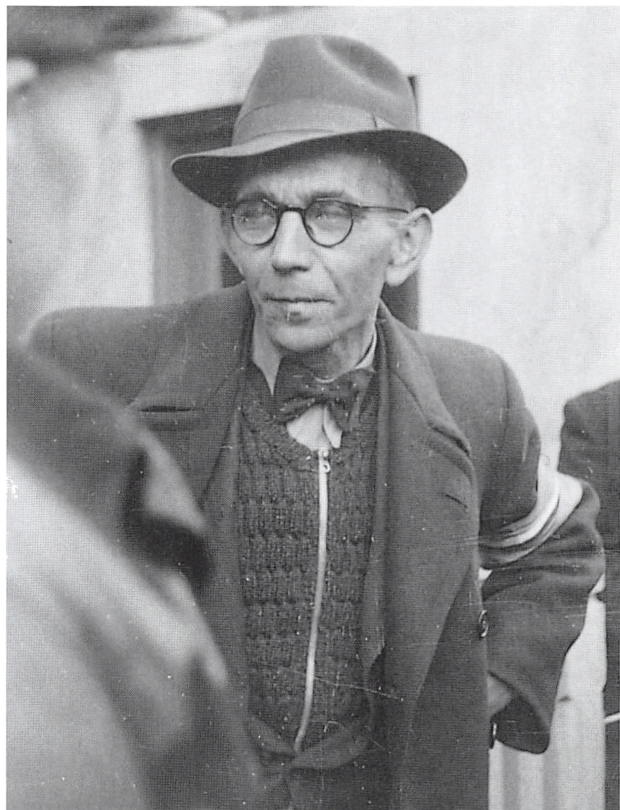
neringsmærker og penge fik Lillebror oppe på kommunekontoret, men ikke kun i Kolding Kommune, han fik også penge fra Esbjerg og Fredericia. Nonnerne på Sct. Hedvigs Klinik spillede en stor rolle, især søster Modesta.

Fra Domhuset gik vejen til Arresten ad katakomberne, den underjordiske gang, som maskinmesteren på Domhuset, Kaj Beck havde adgang til. Lillebror og Kaj Beck sørgede for, at politiets våbenkartotek blev fjernet fra Domhuset, da politiet blev taget den 19. september 1944. Det havde hjemme hos Lillebror, og datteren Grethe var med til at pakke kortene ind. Lillebror fortalte senere, at pakkerne kom i en zinkkiste, og den blev begravet i stilhed på Sdr. Kirkegård. De sørgede også for dødsannonce, og pastor Sølling fandt et brugbart navn.

Der kom mange tyskere på besøg hos Lillebror. Der var både dem, han samarbejdede med på Domhuset, men også andre tyskere, der skulle have kister til deres døde. Pigerne var vrede over dette, men det var fordi de ingenting vidste - og heller ikke måtte vide noget. Lillebror fortalte dem så, at det kun var for at hjælpe de danske i fængslet. Døtrene havde svært ved at finde ud af, hvem der var gode tyskere, og hvem der var grimme tyskere. Naboerne har også undret sig, givetvis, for tyskerne kom på de mærkeligste tider af døgnnet. Henry Larsen kunne jo ikke forklare dem, hvad det i virkeligheden drejede sig om.

Lillebror krævede, når han skulle begrave tyskere, at han fik træ til kisterne. Det fik han også, men det træ fordelte han til sine kolleger, som ikke kunne få træ - selv fik han som før krigen færdige kister fra Børkop.

I den sidste del af krigen blev Lillebror bedt om at likvidere en stikker. Men da han så den

Lillebror kort efter befrielsen med frihedskæmperarmbind

pågældende sammen med sin familie, kunne han ikke få sig selv til det. Der var kun en, han kunne have skudt, fortalte han, det var »Jenny Jugo« alias stikkeren Jenny Holm. Hun kunne skyde lige godt med højre og venstre hånd, og hun gjorde det med stor fornøjelse.

Efter befrielsen fik Lillebror selvfølgelig sit frihedskæmperarmbind, og mange lykønskede pigerne og sagde, at det havde de ikke regnet med.

Men der var alligevel nogle, der satte spørgs-

Vera Larsen bager æbleskiver til asfaltballet efter befrielsen

målstegn ved hans virksomhed - formentlig fordi han havde haft omgang med tyskere under krigen. Men modstandsbevægelsens Region III kom ham til undsætning. Sven Hoffmann skriver til ham den 1. september 1945:

»Efter at Regionens Auditør har haft Lejlighed til at afhøre nogle Klagere, som havde henvendt sig til Regionen med Begæring om Undersøgelse af Deres Virksomhed for at hjælpe danske Arresteranter i den tyske Fængselsafdeling i Kolding, skal man herved meddele, at der ikke ses at være fremkommet noget, som kan begrunde hverken

Klage eller Undersøgelse, og Regionen benytter Lejligheden til at takke Dem for Deres værdifulde og dygtige Arbejde for at hjælpe vore fangne Kammerater.»

Efter krigen hjalp Henry Larsen de tyske flygtninge på Grænseborgen. Det var tre drengeskoler fra Berlin, som han sørgede for fik ophold der i 1945-47. Eleverne var i alderen 11-18 år, og med dem var deres lærere, disses koner og børn. En af pigerne, Renate Heidrich, har fortalt sine erindringer om opholdet på Grænseborgen og den hjælp, Henry Larsen ydede dem.